

KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN KORONAVİRÜS İLE MÜCADELEDEKİ SÜRECİNİN ULUSLARARASI ARENADAKİ ROLÜ

Dr. Öğr. Üyesi Osman Vedüd EŞİDİR
Fırat Üniversitesi

Dr. Gökhan BAK
Millî Savunma Bakanlığı

ÖZET

Dünyada Covid 19 salgınıyla ilgili ortaya çıkan ülkelerin sağlık politikalarındaki durumu ile virüsle mücadeledeki başarısı, onların ekonomilerini, ticaretini, siyasetini ve uluslararası ilişkilerini etkilemiştir. Bu çalışma, dünyadaki farklı ülkelerin Covid 19 salgınında üretmiş oldukları sağlık politikalarının etkisinin ve dünyadaki pozisyonunun/yerinin küreselleşme sürecinde nasıl algılandığının tespiti amaçlanmaktadır. Çalışma içerisinde ele alınan ülkeler bulundukları coğrafyanın karakteristik özelliklerini temsil etme kriterlerine göre değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Asya ve Avrupa arasında bir köprü pozisyonunda olan Türkiye de ürettiği sağlık politikaları ve Covid 19 virüsü ile mücadele stratejisi bakımından gelişmiş Batı ülkeleri ve Asya ülkeleri ile mukayese edilerek değerlendirilmiştir. Virüsün yayılma hızı konusunda İtalya, İspanya, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nden daha başarılı olan Çin, Hong Kong ve Güney Kore, dünya kamuoyunda ve de uluslararası arenada önemli bir algı yaratmıştır.

Anahtar Kelimeler: Salgın Hastalıklar, Covid 19, Küreselleşme, Sağlık Politikaları

THE ROLE OF TURKEY'S PROCESS AT FIGHTING AGAINST CORONAVIRUS IN INTERNATIONAL ARENA IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

ABSTRACT

Globally emerged from Covid-19 epidemic, countries’ state of health policies and their effectiveness of fighting against the virus effected their economy, trade, politics and international relations. In this study, it is aimed to evaluate the effect of health policies produced by different countries, and how this policies are perceived regarding their position in the course of globalization. The countries reviewed in the study are evaluated according to the representative criteria of their geographic characteristics. Within this context, health policies and fighting strategies of Turkey against Covid-19 virus, as considering geographic position of Turkey as a bridge between Asia and Europe, is compared with developed Western and Asian countries. More successful countries about the spread of virus like China, Hong Kong, and South Korea found to create an important perception at word public opinion and in international arena than Italy, Spain, France, England, and United States.

Keywords: Epidemics, Covid-19, Globalization, Health Policies

GİRİŞ

“Sağlık politikaları, sağlık alanında verimli ve kaliteli hizmet vermek, sağlık hizmet koşullarını daha iyi hale getirmek için alınan kararlardır” (Türedi vd., 2019:131). Dünyanın her yerinde sağlık sistemi içerisinde bu politikalar yürütülmekte ve etkin sağlık politikaları sayesinde insanlar sağlıklarını koruyabilmektedirler.

Türkiye’de sağlık sistemine bakıldığında binanın var olduğu ama içinde bilimin olmadığı görülmektedir. Covid 19 virüsünün Aralık 2019’da Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkmasının ardından Türkiye’den Umre ziyareti için Suudi Arabistan’da gönderilen 21 bin kişi virüsün yayılmasında önemli rol oynamıştır. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, 23 Mart 2020 tarihinde yaptığı açıklamada; Umre’ye gidişlerin durdurulması için çeşitli çalışmalar yaptığını, Cumhurbaşkanı’nı ikna etmeye çalıştığını ama Diyanet’in buna engel olduğunu ifade etmiştir. Sokağa çıkma yasağının Türkiye’de virüsten dolayı ilk ölümün görüldüğü 10 Mart 2020 tarihinden bir ay geçtikten sonra dahi uygulanmaması –kısmi uygulamalar hariç- iktidarın ne bu krizi algılayabildiğini ne anlayabildiğini ne de yönetebildiğini göstermemektedir. Dualara emanet edilmiş, çözüm üretilmeyen sağlık politikaları alınacak ya da alınması gereken önlemlerin gecikmesine sebep olmuştur. Sokağa çıkma yasağı, bilimsel literatürdeki adıyla ülke karantinası ile Türkiye’nin bu krizi en az zararla atlatması mümkün iken, ilgili Bilim Kurulu, iktidara ülke karantinası uygulanmasını önermişken bu karar hayata geçirilememiştir.

Bir ülkenin geleceğinin söz konusu olduğu yerde ülke karantinası yapılması ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi, iktidarın Sağlık Bakanlığı’nın koordinasyonluğunda bunu ilan etmesi gerekirken koruyucu önlemlerin alınmasında geç kalınmıştır. Aralık 2019’da Wuhan’da virüs ortaya çıktığından beri, sağlık çalışanlarına yönelik koruyucu önlemlerin alınması Türkiye’de gecikmiştir. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın krizin ilk günlerinde sürekli yaşlıları hedef göstermesi bir kuşak çatışmasına yol açmıştır. Bazı hastanelerde koruyucu maskelerin temini zamanında gerçekleşmemiştir. Sağlık Bakanı’nın lokal sorun olarak tanımladığı malzeme eksiklikleri Nisan 2020 itibarı ile bazı hastanelerde hâlâ mevcuttur. Sağlık Bakanlığı Fahrettin Koca’nın gece yarısı sosyal medya platformu Twitter açıklamaları şeffaflık anlamında Türkiye kamuoyunu yeterince tatmin etmemiştir. Sağlık Bakanlığı’nın elinde kaç tane test kiti olduğu, tanı konulacak kaç tane merkez olduğu Türk Tabipler Birliği tarafından yetkililere sorulan ve cevabı alınamayan sorulardır. Türkiye’de yetkililerin Koronavirüs ile mücadele süreci, açık ve net değildir. Koronavirüs’ün gelmiş olacağı tahmin edilmeliydi. Hazırlık Türkiye tarafından tam olarak yapılmamıştır ve ülke virüse hazırlıksız yakalanmıştır. Erken teşhis konusunda Türkiye sınıfta kalmıştır. Test yaptırmak için ünlü özel hastanelere test yaptırmaya gidenler belli kriterlere takılmaktadırlar. Yurtdışı teması, akciğer tutulumu, kuru öksürük, kırgınlık, ateş vs. şartı aranmıştır. Test için önceleri yurtdışı bağlantısı aranırken bu sonradan ortadan kaldırılmıştır. Ağır bir tablo ortada yokken test yapmak zorlaştırılmıştır. Türkiye’de Koronavirüs şüphesi olan hastalar test yaptırmak istediğinde özel hastanelerde, doktorun onları test yapmaya uygun görmesi şartına takılmaktadır. Çok ünlü özel hastanelerde test yapılmamaktadır. Enfeksiyon veya KBB bölümüne gidildiğinde o bölümlerde doktor hastaya korona testi yapılmasını uygun görürse Sağlık Bakanlığı’nın belirlediği hastaneye yönlendirilen hastalar bir dizi sorunla karşılaşmaktadır. Uygunluk kriteri zorlaştırılmaktadır. Hastalar uygun görülmezse o ana kadar yapılan tedavilere para ödemek zorundadır. Kriterlerden en yükseği akciğer tutulumudur. Bu durum erken dönemde teşhisi zorlaştırmaktadır. Hastane hastane dolaşıp test peşinde koşmak, virüs kapma riskini artırmaktadır. Kritersez test yapılan yerler 1200 ve 1250 TL civarında para ödenen özel laboratuvarlardır. Özel hastanelerle ilgili genelgenin genişletilmesine ve özel hastanelerin daha fazla sorumluluk alarak geçici süre kamulaştırılmasına veya görevlendirilmelerine ve devlet hastanelerindeki yükün azaltılmasına ihtiyaç vardır. Test pozitif çıkarsa özel hastanenin

o hastayı yatırması zorunludur. O yüzden özel hastaneler o testi yapmaktan kaçınmaktadır. Sağlığın ticarileştirilmesinin acısı çekilmektedir. Ünlü özel hastaneler, arkadan gelecek müşterilerini alamayacağı endişesiyle hareket etmiştir.

Türkiye’de Covid 19 ile mücadelede ihmaller birçok alanda görülmektedir. İtalya, Almanya, Fransa ve İngiltere’de ligler yasaklandığı dönemde Türkiye’de maçlar seyircisiz oynanmıştır (URL-1). 12 Mart 2020’de Başakşehir takımı, Kopenhag ile seyircili maç yapmıştır. Brezilya, Rusya, Belarus ve Türkiye bu eksiklik görülmüştür. Bilim Kurulu, Spor Bakanlığı, Türkiye Basketbol Federasyonu ve Türkiye Futbol Federasyonu bu ihmalde sorumludur.

Sağlık Bakanlığı, meslek kuruluşları, yerel otoriteler ve sendikalardan gelen hangi şehirlerde hasta sayısının fazla olduğunun kamuoyuna açıklanması gerektiğine ve seyahat kısıtlılığına ilişkin talepleri ciddiye almamıştır. Vaka sayısının yaklaşık yüzde 60’ını barındıran İstanbul’da yerel yönetim olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi, iktidar temsilcileri ile eşgüdüm içinde çalışmamıştır.

Sağlık çalışanları, tek başına çalışanlar, hastalar, hasta yakınları, öğrenciler, fazla mesai yapmak zorunda kalanlar krizde Yenikapı’daki İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yardımlaşma ve Koordinasyon Merkezi’nde Covid 19 ile mücadelede eşgüdüm sağlamak amacıyla tüm tarafların dahil olduğu bütüncül uygulamalar ile verimli, etkin ve doğru kullanımı sağlamayı amaçlamaktadır. Doğru kişilere en uygun ve hızlı şekilde ulaşmayı sağlayan en verimli bir merkez olmayı sağlayan İBB’nin İstanbul Yardımlaşma ve Koordinasyon Merkezi, ihtiyaç ve risk haritası belirleyecek bir kabiliyete sahip olduğu iddiasındadır ve Bilim Kurulu’nu sürekli etkin hale getirerek gelecek ve risk haritası ile konu ile ilgili yetkin personeller vasıtasıyla ile sürecin içerisinde yer almaktadır. Yenikapı ve Maltepe miting alanları ile Beylikdüzü Su Ürünleri Hal’i, dev taşınabilir çadırlar ile geçici hastane alanına dönüştürerek su arıtma üniteleri ve jenaratörlerin de kullanıma hazır olduğunu ve altyapı dönüşümüne de hazır olduğunu Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere devletin yetkili birimlere bildirilmiştir.

İl pandemi kurulları 2020’nin Şubat ayında kurulmamıştır. Şubat ayı Türkiye’de boş geçirilmiş, yalnızca uçuşlar durdurulmuştur. Onun dışında ciddi hiçbir şey yapılmamıştır. Türkiye’ye geleceği belli olan salgınla ilgili gerekli strateji Ocak 2020 itibarı ile belirlenmeydi. İl pandemi kurullarında meslek birlikleri ve yerel yönetimler yoktur. Yerel yönetimlerin organizasyon yapması gerektiği için pandemi kurullarında olmasına ihtiyaç vardır. Hastaların bulunup onlara katı bir izolasyon/tecrit uygulanması gereklidir. Toplumsal hareketliliğin yavaşlatılmasında geç kalınmıştır. Halk sağlığı uzmanları, toplum sağlığıyla ilgilenirler ve bu uzmanların epidemiyoloji adında yan dalı da vardır. Bu uzmanlar birtakım istatistiki bilgilerden faydalanılarak epidemiyologlardan aldıkları veri desteğini uygulamak için bir strateji belirlerler. Bu strateji siyasi iktidar ve temsilcisi olan yetkililer aracılığı ile uygulanır.

Türkiye’de Covid 19 Virüsü ile Mücadelenin Dünyadaki Yeri

Dünya ilk defa Covid 19 virüsü ile karşı karşıya kalmıştır. Virüsün karakterini dünya bilmemektedir. Hâlâ virüs dünyadaki uzmanlar tarafından bilinmemektedir. Devletler arasında salgınla mücadele bakımından farklılar vardır. Dünya ölçeğindeki verilerle karşılaştırıldığında Türkiye’de virüsle mücadelede hasta sayısı hızlı artmakta, ölüm sayısı ise paralel bir yükseliş göstermektedir. Epidemiyologlara göre bu durumun çözülmesi ve ortaya koyulması gerekmektedir. Hasta sayısının artmasının sebeplerinden biri de test sayısının artmasıdır. Virüsün önlenmesine ilişkin dünyada 30’un üzerinde aşı çalışması yapılmaktadır. İnsanlara uygulanabilir bir aşının yapılması için klinik mikrobiyolog ve enfeksiyon

hastalıkları uzmanlarına göre en az sekiz ay ile bir sene arasında bir zaman dilimine ihtiyaç vardır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), bütün hastalıklar için bir ICD 10 kodu belirlemiştir. Bu bir hastalık kodudur, uluslararası standardizasyonu sağlar. En son 25 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bir ICD 10 kodu yayınlamıştır. Olası muhtemel Covid 19 hastasına ilişkin uluslararası standartlara uygun bir kod belirlenmiştir. Epidemiyoloji biliminin salgınla mücadelede liderlik etmesine ihtiyaç vardır. Dünya standartlarına uygun bir kodlama yapılması Türkiye'nin virüsle mücadelede dünyadaki uluslararası kuruluşlarla olan koordinasyonunu kolaylaştıracaktır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), tüm dünyanın bir haritasını ilgili kodlamalar doğrultusunda çizmektedir. Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nın dünya standartlarındaki kodlamalardan uzak bir şekilde çalışması güvenilirliği sarsılmıştır. Covid 19 hastalığından dolayı Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı verilerden daha fazla sayıda bir ölüm varsa bu durum virüsle mücadeleye zarar verir. Türkiye'de hâlâ test sayısı dünya standartlarına göre yetersizdir. Epidemiyologlar hasta sayısı yükselirken ölüm sayısının sabite yakın düzeyde bir çizgi izlemesini kuşkuyla karşılamaktadır.

Genç nüfuslar Covid 19'dan daha az etkilenecektir. 70 yaşın üzerindekiilerin ölme oranları 30 yaşındakilere oranla 10 kat daha fazladır. Genç toplum aynı zamanda tasarrufu olmayan bir toplumdur. Gençler çok derin bir işsizliğe düşerlerse bunların etkileri olacaktır. Her şeyi daha iyi anlamak ve kontrol etmek için bir olanak olarak değerlendirilebilir. Devletlerin hızlı bir şekilde problemi görüp ona göre önlem alması sokağa çıkma yasağı şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Çin devletinin elinde yapay zekâ ile insanların bilgilerini kontrol etmek, telefon dinlemeleri, yüz tanıma vs mevcuttur. Türkiye yapay zekâyı fazla önem vermemiştir. Türkiye'de şirketler de aynı durumdadır. Türkiye'deki bunların ne kadar önemli olduğu anlaşıp, bilim ve teknolojinin doğru kullanımı için yöntemler geliştirmelidir. Türkiye için doğru politikalarından birincisi sağlık politikalarını yeterince ele almaktır. Virüsün topluma olağan etkisini önce durdurmak gerekmektedir. Aynı zamanda ekonomi de kuvvetlendirilmelidir. Bunun için dışarıdan gelen bir sisteme ve uluslararası koordinasyona ihtiyaç vardır. Kaynaklar sınırlı olduğu için tek başına bunu gerçekleştirmek mümkün değildir. Doğru politikalar ve koordinasyon gereklidir.

Komşu ülke Yunanistan'a bakıldığında; 12 Nisan ile 19 Nisan tarihleri arasındaki Paskalya tatili kalabalık kutlamalara neden olabileceği endişesiyle Koronavirüs yayılımının önüne tamamen geçmek için şehirlerarası yollarda kontroller artırılmıştır. 300 avroluk cezayı içeren uygulamada seyahat edenlerden ikametgâh belgesi istenmektedir. Yazlığa gidene 300 avro ceza kesilmektedir. Paskalya kutlamalarına virüs kısıtlaması getirilmiştir. Ada sakinleri birçok adadan çağrı yaparak adalara gelinmemesini talep etmiştir. Yunanistan, Paskalya haftasına kilitlenerek, Paskalya haftasını atlatmayı amaçlamaktadır.

Verisini doğru açıklayan ülkelerde 40. Ve 41. günlerde Koronavirüs zirve yapmaktadır. 9 Nisan 2020 tarihi itibarı ile toplam ölü sayısının 17 bin geçtiği İtalya da virüsün en fazla etkilendiği ülkelerden birisidir. Can kaybının 14 bini geçtiği ABD'de Trump, Dünya Sağlık Örgütü'nü (WHO) hedef almıştır. Örgütün salgın tehdidin küçümsediğini ifade eden Trump, yakında ülkenin büyük bir kısmını eski haline döndüreceklerini belirterek tedbirleri gevşetebileceklerini açıklamıştır. Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçleri Yemen'de 9 Nisan'dan itibaren 2 haftalık ateşkes ilan etmiştir. Yıllardır Arap ülkelerinin en fakirinden biri olan Yemen'i bombalayan Suudi Arabistan, savaşa ara vermiştir.

Çin lideri Xi Jinping ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 8 Nisan 2020'de telefonla görüşmüştür. Çin'de hayat 9 Nisan 2020 tarihi itibarı normalleşmeye başlamıştır. İki

lider pandemi/salgın sonrasında sağlıklı ortam olduğu zaman da dostane ilişkilerine sarılacaklarını ifade etmiştir. Çin’de resmi olarak kabul edilen ilk Covid 19 vakasının görüldüğü Wuhan şehrinde 23 Ocak’ta başlatılan karantina 76 gün sonra 9 Nisan’da karantina kaldırılmıştır. Dr. Zhang Jixian’ın bir zinciri farketmesiyle yeni bir virüsün yol açtığı salgının vakaları olduğunu anlaşılmıştır.

Dünyadaki baskıcı rejimlerin Covid 19 ile mücadelesine ilişkin örneklerle bakıldığında; Nepal’in başkenti Katmandu’da polis yasağa uymayanları uzaktan kısıkaça belinden yakalayıp birkaç saat ayakta beklettiği görülmüştür. Sosyal mesafenin bu kısıkaçlarla korunduğu polis tarafından da ifade edilmiştir. Hindistan’da da polisin sopalı uygulamaları basına yansımıştır.

9 Nisan tarihi itibarı ile 812 ölüm ve 38 bin vaka ile Türkiye, dünyada 9. sıradadır. Protokol, belli durumlar karşısında ne yapacağınız demektir. Örneğin ölenlerin nasıl gömüleceğine ilişkin bir gömme protokolü vardır. Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) de hasta ve ölü sayısını tespit etmek için bir takım protokolleri vardır. Covid 19 virüsü ile birlikte ekonomi, sağlıktan, sağlık ekonomiden ayrılmaz bir hale gelmiştir. Koronavirüs’ten ölenlerin büyük kısmı vücutlarının immün/savunma sisteminin aşırı üretim yapması/çalışması ve vücudun aşırı tepki vermesi sonucu kendisini öldürmesiyle ortaya çıkmaktadır. Türkiye, Dünya Sağlık Örgütü’nün İtalya, İspanya gibi ülkelerde uygulanan ikinci protokolü uygulamamakta ve bazı uzmanlara göre astım, zatürre gibi bağlı hastalıklar yüzünden ölenlerin aslında Covid 19’dan dolayı öldüğü yönünde görüşler bulunmaktadır.

İtalya’nın Milano şehrine bağlı bir belediyenin başkanı, ölen insanların test yapılmadan gömüldüğünü ifade etmiştir. Dolayısıyla gerçek sayı bilinmemektedir. Milano’ya bağlı Bergamo Belediye Başkanı’nın söylediği imkânları olmadığının ikrarı iken Türkiye’de Umre’den dönenlere havaalanında yakalanmasın diye ateş düşürücünün (Parasetamol) verildiği aslında vaka sayıları açıklanandan çok daha fazla olduğu yorumlarına neden olmuştur.

ABD’de New York valisi yaptığı açıklamada “Sizinle sadece oynanmış gerçekleri değil, bütün gerçekleri paylaşmaya söz veriyorum” demiştir. Türkiye’de gerçeğin tümü kamuoyuna açıklanmamaktadır. Tanı kitlerinin yaklaşık yüzde 30 doğruluk ile çalıştığı iddia edilmektedir.

YÖNTEM

Betimleyici bir çalışma olan bu araştırma literatür tarama yöntemi tekniği kullanılarak yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde sözel verilerin yorumlanması mantığına dayanarak sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan yöntem tercih edilerek araştırmalarının objektif olması için literatür taraması yönteminin kullanılmasının genellikle gösterge bilimsel veya söylem analizine göre daha sağlıklı sonuçlar verdiği bir gerçektir.

SONUÇ

“Küreselleşme bir anlamda, yaşadığımız dünyada toplumlar, kültürler arasında karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin artması ve hızlanması ile ilgili olguları kapsamaktadır. İletişim teknolojisindeki gelişmeler ülkeleri ekonomiden, siyasete kadar birçok alanda birbirlerine yakınlaştırmıştır” (İlgaz Büyükbaykal, 2008:40). Salgın hastalıklar da küreselleşmenin sınırları ortadan kaldırdığı bir ortam yaratmıştır.

Salgınla birlikte yiyecek başta olmak üzere insanların temel ihtiyaçlarına bağlı kaygıları artacak buna paralel olarak hükümetler otoriterleşecektir. Ulus devletler çok daha güçlü

olacaktır ama yeni ulus devletler geçmişteki gibi bir bayrak, bir renk ve bir siyasal ideolojiden ziyade küresel bir siyasal ideoloji ve küresel renkleri de barındıran ulus devletler olacaktır. Adı ulus devlet; kendi sınırları olan bir ulus devlet ancak kültürel ve bilinç düzeyinde küresel bir ulus devlet modelleri oluşacaktır. Böyle bir tezatlıkla karşı karşıyayız. Koronavirüs miladından sonra hak ve özgürlükler feda edilebilir boyuttadır ama bu hak ve özgürlükler farklı düşüncelerin/kimliklerin/inançların yok edilmesi adına değildir. Bunları da içinde yaşatarak bireyin kimliğinden/inancından/düşüncesinden büyük ölçüde vazgeçmenin esas alınarak yaratıldığı küresel ulus devletler oluşacaktır. Koronavirüs'ten önce küresellik literatürde bütün dünya olarak algılanırken, virüs sonrasında küresel ulus devletler dönemine girilecektir. Bir devir sona ermiştir. Bu virüs ırkçılığı öldüren bir virüstür. Bu virüs ekonomik statüyü de öldürebilmektedir. Virüs kişinin konumunu, mevkisini, parasını, gücünü, rengini, düşüncesini, mezhebini, inancını dinlememektir. Herkesi eşitlemektedir. Böyle olunca genel toplumsal bilinçte ırkçılığı, makam ve mevkiiyi öldüren bir virüsle karşı karşıyayız. Ancak zaman ölçeğinde toplumsal adaletsizliği de en açık şekilde ortaya çıkan bir virüs vardır. Eğer hakikaten insan sağlığı düşünülseydi Koronavirüs ortaya çıkmazdı. Koronavirüs'ün ortaya çıkmaması için insanoğlunun imkânları vardı. Virüsün ölümcül bir pozisyon alması engellenebilirdi. Ortaya çıkarılması engellenemezse bile silahlara, savaşımlara, ırkçılığa, ekonomik doymazlığa harcanılan imkânlar sağlığa, insan yaşamına, çevreye harcanmış olsaydı virüs bu kadar ölümcül olmazdı.

KAYNAKÇA

İlgaz Büyükbaykal, C. (2008). Küresel Medya Yapılarının Yoğunlaşması, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 31, 39-50.

Türedi, G.& Erdoğan, T.& Aba, G. (2019). Son Dönem Sağlık Politikalarının Hemşirelik Mesleği Üzerine Etkisi, *Bandırma Onyediyünlü Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 130-142.

URL-1: Portekiz, Fransa, Polonya, Romanya ve Azerbaycan'da futbol maçları, koronavirüs nedeniyle seyircisiz oynanacak, <https://haberglobal.com.tr/spor/portekiz-fransa-polonya-romanya-ve-azerbaycan-da-futbol-maclari-koronavirus-nedeniyle-seyircisiz-oynanacak-33568> adresinden 30.03.2020 tarihinde alınmıştır.